

Данилюк Юлія Валеріївна
Студентка 5 курсу історичного факультету
Житомирський державний університет ім. Івана Франка
(науковий керівник: к. і. н., доц. **Ю.І. Магась-Демидас**)

Проблеми проведення референдумів в Україні

Становлення громадянського суспільства в Україні та розбудова правової держави передбачають перетворення Українського народу з об'єкта державного управління на головного суб'єкта влади, що обумовлює необхідність розвитку і вдосконалення всіх форм народовладдя. При цьому пріоритетними видаються ті інститути демократії, що дозволяють Українському народу безпосередньо вирішувати найважливіші проблеми суспільного та державного життя. Однією з таких форм безпосередньої реалізації народного суверенітету є референдум.

Цей інститут дозволяє оперативно вирішити найважливіші питання державного життя; знаходити варіанти вирішення проблем, що потребують з'ясування думки всього суспільства, власне його розвиненість свідчить про рівень розвитку демократії в державі в цілому.

Взагалі тема проведення всеукраїнських референдумів піднімає доволі багато складних питань, серед яких – недосконалість нинішнього законодавства, яка породжує невизначеність та подвійне бачення ситуації, що створює сприятливі умови для різноманітних порушень, фальсифікації та маніпуляції результатами заінтересованими особами. Тому необхідне ґрунтовне теоретичне осмислення прорахунків та недоліків проведення референдумів та їх усунення, що дасть змогу створити такі умови, за яких результат референдуму буде прозорим та об'єктивним.

До проблем інституту референдної демократії звертається багато дослідників конституційного права, зокрема М. Воронов [5], Л. Шипілов [7], які розглядають становлення безпосередньої демократії як в Україні, так і в Європі;

Конституція України закріплює вихідні положення уповноважуючо-виборчої діяльності народу [7, с. 149]: будучи носієм суверенітету та єдиним джерелом влади в Україні, народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування [1, ст.5]. На думку М. Воронова: «Закони, які приймаються всеукраїнським референдумом, мають вищу юридичну силу порівняно з однаковими за змістом законами Верховної Ради України» [5, с.40-44].

Згідно рішення Конституційного суду суб'єктами ініціювання проведення референдуму є народна ініціатива (частина друга статті 72 Конституції України), Верховна Рада України (пункт 2 частини першої статті 85); суб'єктами, уповноваженими призначати (проголошувати) референдум, – Верховна Рада України (пункт 2 частини першої статті 85), Президент України [4].

Ініціювання народом здійснюється на вимогу не менш як трьох мільйонів громадян України, які мають право голосу, за умови, що підписи щодо призначення референдуму зібрано не менш як у двох третинах областей і не менш як по сто тисяч підписів у кожній області [1, ст.72].

Організація і порядок проведення референдумів, згідно з пунктом 20 частини першої статті 92 Конституції України, визначаються виключно законами України. Протягом усього періоду існування незалежної України ці питання регулювалися

Законом України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» від 3 липня 1991 року № 1286–ХІІ, а з 28 листопада 2012 року, у зв'язку з втратою чинності зазначеного Закону, – Законом України «Про Всеукраїнський референдум» від 6 листопада 2012 року № 5475-VI [2]; також питання організації і проведення референдумів врегульовані Законом України «Про Центральну виборчу комісію» від 8 квітня 2014 р. № 1184-VII [3].

У зв'язку з набуттям чинності Законом України «Про Всеукраїнський референдум» від 6 листопада 2012 року в Україні виникла ситуація, в якій громадяни стали позбавленими можливості реалізації конституційного права брати участь у місцевому референдумі (закріпленого положеннями частини першої статті 38 Конституції) та права на участь у здійсненні місцевого самоврядування через право вирішувати питання місцевого значення шляхом місцевого референдуму, бо новий Закон України «Про місцеві референдуми» Верховна Рада України не прийняла, а той, що передбачав механізм реалізації зазначеного права, визнаний нечинним.

Виходить, що положення пункту 4 Розділу XIII Закону України «Про Всеукраїнський референдум» від 6 листопада 2012 року № 5475-VI суперечать положенням частини другої статті 21, частин другої та третьої статті 22 Конституції України, якими закріплено принципи непорушності прав і свобод людини, недопущення скасування конституційних прав і свобод і звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів.

Серед інших недоліків Закону України «Про Всеукраїнський референдум» один з очільників "Фронту змін" Андрій Пишний називав такі:

- формування комісій, цілком підконтрольних владній вертикалі;
- можливість винесення на референдум питань, що порушують питання незалежності країни;
- можливість голосування на референдумі за відокремлення від України частин території, в результаті так званого ратифікаційного референдуму;
- відсутність законодавчо закріпленого тривалого терміну агітаційної кампанії для забезпечення поінформованості громадян із суті питань, що виносяться на референдум;
- нерівні умови ведення агітації й контрагітації, висвітлення позиції президента і Верховної Ради щодо питань референдуму не вважатимуться агітацією;
- можливість винесення необмеженої кількості питань на референдум тощо[6].

Напевно, зазначені проблеми не виникли б у разі, якщо б у пункті 4 Розділу XIII Закону України «Про Всеукраїнський референдум» від 6 листопада 2012 року № 5475-VI передбачалося таке: «Визнати з дня офіційного оприлюднення цього Закону такими, що втратили чинність, положення Закону України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» щодо організації і проведення всеукраїнських референдумів».

Але тепер вирішення цього питання, на наш погляд, можливе шляхом визначення серед пріоритетних питань розгляду на порядку денному Верховної Ради України питання щодо прийняття Закону України «Про місцеві референдуми». Щоправда, у Верховній Раді зареєстровано законопроект №7082

про місцевий референдум., який було ухвалено в першому читанні ще у квітні 2011 року [6], проте, станом на сьогодні закон так і не прийнято.

Підсумовуючи вище сказане, можна прийти до висновку: чинне законодавство України про референдум потребує вдосконалення, внесення відповідних змін і доповнень, у зв'язку з недоліками окремих норм, їх нечіткості, недосконалої прописаності та непередбаченості всіх нюансів суспільних відносин, що вони регулюють, або взагалі ж з відсутністю комплексу норм, які б врегульовували нові суспільні відносини під час реалізації референдного права громадянами.

Список використаних джерел та літератури:

1. Конституція України: [Текст]: офіц. текст: [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змінами, внесеними Законом України від 21 лютого 2014 р.]. – К.: ВВР, № 11, 2014. – 143 с.
2. Закон України «Про Всеукраїнський референдум» від 6 листопада 2012 року № 5475–VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 92. – Ст. 3729.
3. Закон України «Про Центральну виборчу комісію» від 8 квітня 2014 р. № 1184–VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 18-19. – Ст. 696.
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Президента України про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої статті 5, статті 69, частини другої статті 72, статті 74, частини другої статті 94, частини першої статті 156 Конституції України від 16 квітня 2008 року № 6-рп [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-08/paran54#n54>
5. Воронов М. М. Референдум як форма реалізації прав громадян на участь в управлінні державою / М. М. Воронов // Державна служба і громадянин: реалізація конституційних прав, свобод та обов'язків. – Х., 2000.
6. Лучик А. Поверніть місцевий референдум [Електронний ресурс] / А. Лучик // Українська правда. – 7.12.2012. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/columns/2012/12/7/6978962/?a...> – Дата звернення: 28.01.2015
7. Шипілов Л.М. Принцип народовладдя і його здійснення в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / Л.М. Шипілов. – Х., 2004. – 208 с.